

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОЛІНОВСЬКИЙ ЮРІЙ СТЕПАНОВИЧ

УДК 343.351:351.746.1

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ
ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ
ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

12.00.09 – кримінальний процес і криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Приватному вищому навчальному закладі «Львівський університет бізнесу та права» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент
Гула Лев Федорович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри кримінального права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Никифорчук Дмитро Йосипович,
Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

кандидат юридичних наук, доцент
Дмитрик Юрій Іванович,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Захист відбудеться «_7_» грудня 2018 р. о _9⁰⁰_ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.23 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1/3, ауд. 301 ХІХ навчального корпусу).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розіслано «_5_» листопада 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Якимова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із найважливіших завдань держави є виконання вимог ст. 49 Конституції України щодо реалізації права кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу шляхом створення ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Уже впродовж багатьох років надактуальною і досі невирішеною є проблема, пов'язана з багатомільйонними втратами державного бюджету України внаслідок вчинення правопорушень при здійсненні публічних закупівель товарів, робіт і послуг у сфері охорони здоров'я. Під час супроводження процедур публічних закупівель щороку викривається понад 4000 злочинів (38% від загальної кількості виявлених злочинів із бюджетними коштами), які завдають збитків державі у розмірі близько 933,5 млн. грн.*

Теоретичне підґрунтя дисертації становлять праці з виявлення і розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель, відомих учених: В. І. Антипова, Р. К. Антонова, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Т. Білоуса, Д. А. Баландіна, В. І. Василичука, В. І. Галагана, Л. Ф. Гули, Ю. Н. Демидова, Р. В. Ілюхіної, О. Ю. Заблоцької, В. С. Зеленецького, Ю. Г. Наумова, Ю. В. Латова, А. І. Селіванова, Н. С. Карпова, В. В. Кікінчука, О. О. Коломойця, О. В. Копіци, М. В. Корнієнка, О. В. Копана, В. С. Кузьмичова, Є. Д. Лук'янчикова, В. В. Лисенка, Р. В. Макухи, А. М. Меденцева, Г. В. Мудрецької, С. І. Ніколаюка, Д. Й. Никифорчука, І. М. Ніщети, В. Н. Онищенко, В. Л. Ортинського, Г. В. Песчанських, Л. А. Савченка, Л. П. Скалозуба, В. П. Сокірка, М. П. Стрельбицького, О. В. Тарнопольського, С. С. Чернявського, А. О. Шелехова, М. Є. Шумила, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура та інших.

В Україні останніми роками виконано дисертаційні роботи, що охоплюють окремі питання методики виявлення та розслідування злочинів, які вчиняються під час здійснення публічних закупівель. Однак більшість із них захищено до прийняття нового КПК України (2012 р.), який вніс суттєві зміни у діяльність оперативних підрозділів і органів досудового розслідування, що, своєю чергою, обумовило потребу вироблення нових науково обґрунтованих заходів щодо вдосконалення процесу виявлення і розслідування таких злочинів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини (розділ 4), затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 р. № 511/2015, та рекомендацій Ради президентів академій наук України для ВНЗ щодо виконання досліджень за Пріоритетними науковими напрямами досліджень (п. 3.4. Політико-правові науки); у межах науково-дослідної роботи Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права».

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційної роботи – наукове обґрунтування теоретичних положень і розроблення пропозицій щодо здійснення оперативно-розшукового виявлення й методики розслідування злочинів, що вчиняються при здійсненні публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

* Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2013–2017 рр. К.: ГПУ. 250 с.

Для досягнення мети окреслено такі *задачі*:

- висвітлити стан наукової розробленості проблеми виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель;
- вивчити економіко-правову характеристику сфери публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- розробити криміналістичну характеристику злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- окреслити особливості діяльності оперативних підрозділів та контролюючих органів із виявлення злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- розглянути форми взаємодії оперативних підрозділів із органами Державної казначейської служби України та Державної аудиторської служби України у рамках виявлення злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- визначити типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- окреслити особливості планування й організації розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- розкрити особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- визначити основні негласні слідчі (розшукові) дії, проведення яких необхідне у рамках досудового розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;
- визначити стан використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини та закономірності, що виникають у процесі виявлення і розслідування злочинів під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

Предмет дослідження – особливості виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять: *діалектико-матеріалістичний* метод, що сприяв пізнанню об'єкта дослідження в контексті поєднання потреб науки і практики; методи *формальної логіки* (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування), що дали змогу детальніше осягнути зміст окреслених питань. У роботі використано *спеціально-правові методи*: *порівняльно-правовий* – під час аналізу норм матеріального і процесуального права, наукових категорій, визначень та підходів (підрозділи 1.2–1.5, 2.1–2.3, 3.1, 3.2); *історико-правовий* – задля розкриття змісту основних понять дисертації («публічні закупівлі», «криміналістична характеристика», «взаємодія» тощо), а також розвитку наукових поглядів на окремі проблемні питання (підрозділи 1.1–1.4, 2.1, 3.1, 3.2); *догматичний* – з метою тлумачення правових і криміналістичних категорій (у всіх

розділах дисертації); *системного аналізу* – для комплексного узагальнення характеристики посадових осіб та особливостей діяльності з виявлення і розслідування злочинних проявів у сфері охорони здоров'я (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 3.1–3.3); *системно-структурний* – дав змогу окреслити завдання оперативних підрозділів і органів досудового розслідування України, інших правоохоронних органів із виявлення і розслідування цієї категорії злочинів (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1–3.3); *статистичний* – для формулювання теоретичних висновків на основі відомостей державної і відомчої статистики та узагальнених результатів вивчення емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації); *соціологічні* – як підтвердження наукових висновків відповідно до даних анкетування працівників оперативних підрозділів і органів досудового розслідування (у всіх розділах дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні дані ГПУ, НПУ за 2013–2017 рр.; узагальнені дані анкетування оперативних працівників НП України у різних регіонах України (всього опитано 250 осіб), а також кримінальні провадження за злочинами у рамках ст.ст. 190, 191, 205, 209, 210, 358, 364, 364-1, 365-1, 365-2, 366, 368, 369 КК України, вчиненими під час публічних закупівель; наукові та довідкові видання, законодавча й відомча нормативна база з питань регулювання процесу виявлення і розслідування зазначених злочинів. Використано 12-річний практичний досвід роботи дисертанта у підрозділах ДЗЕ НПУ.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації сформульовано низку нових положень і висновків, які мають вагоме значення для теорії кримінального процесу й юридичної практики. До найбільш суттєвих із них належать такі:

вперше:

– запропоновано перелік найбільш істотних причин учинення злочинів службовими особами під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, до яких належать: високий рівень корупції серед керівництва медичних установ; недосконалість законодавства, що регулює питання публічних закупівель, тощо;

– виокремлено основні склади злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, у процесі: проведення тендерів; ведення тендерної документації; виконання укладених договорів, наведено криміналістичну характеристику кожного із них;

– визначено типові слідчі ситуації й окреслено тактичні завдання досудового розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, та розроблено алгоритм їх вирішення;

удосконалено:

– перелік службових осіб, діяльність яких стосується викриття, вчинення і розслідування злочинів, пов'язаних зі здійсненням публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, до яких необхідно віднести: службових і матеріально відповідальних осіб підприємств-замовників, що здійснюють публічні закупівлі (розпорядники державних коштів); голів і членів тендерного комітету та інших;

– вчення про сліди злочинів, які вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, що містяться у різних документах (письмових,

електронних). Це, зокрема: реєстри учасників торгів; протоколи засідань тендерного комітету; протоколи вибору процедури закупівлі, розкриття тендерних пропозицій, оцінки й акцепту тендерних (цінових) пропозицій тощо;

– окремі положення щодо планування й організації розслідування з урахуванням особливостей обставин, які підлягають доказуванню в кримінальних провадженнях за злочинами, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;

– положення щодо особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у рамках розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я (обшуку, огляду, допитів);

дістали подальший розвиток:

– учення про осіб, які можуть бути свідками злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я: фахівців, які працюють у державних установах у сфері охорони здоров'я і причетні до публічних закупівель; членів тендерних комітетів та співробітників, які виконують договірно-правові функції (юрисконсульти, бухгалтери, економісти та ін.);

– форми взаємодії оперативних підрозділів із контролюючими органами у рамках виявлення й розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;

– положення щодо особливостей негласних слідчих (розшукових) дій у контексті розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я;

– підходи до використання експертних висновків за розслідуванням злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані у межах дослідження положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у:

– *правотворчості* – для вдосконалення правового регулювання процедур публічних закупівель;

– *науково-дослідній діяльності* – як теоретичне підґрунтя для подальших досліджень проблем із виявлення і розслідування злочинів у сфері публічних закупівель;

– *практичній діяльності* – з метою удосконалення оперативно-розшукових заходів із виявлення та досудового розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель, які використовуються у діяльності правоохоронних органів (акт впровадження Управління захисту економіки у Львівській області Департаменту захисту економіки Національної поліції України від 31 січня 2018 р. № 1044).

– *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін із криміналістики, кримінального процесу, для підготовки навчально-методичної літератури (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 28 грудня 2017 р. № 83).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно, є особистим дослідженням, а отримані результати мають наукову новизну.

Апробація результатів дисертації. Результати наукових досліджень, висновки та пропозиції за темою дисертації оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин» (м. Харків, 7–8 жовтня 2016 р.); науковій конференції, присвяченій 200-річчю Національного університету «Львівська політехніка» та 5-річчю Інституту права і психології (м. Львів, 28 жовтня 2016 р.); Міжнародній конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 28 лютого 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 18 травня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми застосування інформаційних технологій правоохоронними структурами України та вищими навчальними закладами зі специфічними умовами навчання» (м. Львів, 22 грудня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (м. Київ, 12–13 січня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 11 публікаціях, зокрема: п'яти статтях (із них чотири – у фахових наукових виданнях України й одна – у періодичному виданні іншої держави) та шести тезах виступів на науково-практичних заходах.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок, із яких 181 – основний текст, 26 – список використаних джерел (244 найменування), п'ять додатків розміщено на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; вказано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів; наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика публічних закупівель та злочинів у сфері охорони здоров'я» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «*Стан наукової розробленості проблеми виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я*» проаналізовано теоретичні та правові основи розвитку теорії виявлення та розслідування злочинів під час здійснення публічних закупівель.

Основу дослідження поняття і змісту виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, становить матеріал, напрацьований ученими радянського періоду, а також сучасними вітчизняними та зарубіжними науковцями.

Огляд наукових досліджень та практичної діяльності різного історичного періоду засвідчує, що теорія виявлення та розслідування злочинів під час здійснення публічних закупівель формувалася впродовж двох етапів: перший (друга половина ХХ ст. – 1960 р.) – поява окремих поглядів на проблему; другий (період незалежності України) – сформоване наукове вчення про здійснення публічних закупівель.

До незалежності України механізм державного регулювання забезпечення населення лікарськими засобами, медичними виробами, виконання робіт і надання послуг у сфері охорони здоров'я, як і в інших державах колишнього СРСР, ґрунтувався на повній централізації системи за відсутності конкурсних торгів. Методика виявлення і розслідування злочинів у сфері охорони здоров'я розроблялася за фактами розкрадання бюджетних коштів.

Доведено, що нині науковці і практики сформували окрему теорію виявлення та розслідування злочинів (господарських, у сфері службової діяльності), що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, як систему організаційно-правових і тактичних дій, яка потребує постійного удосконалення на основі сучасного реформування законодавства і правоохоронної системи та соціально-економічного розвитку суспільства.

У підрозділі 1.2 «Характеристика публічних закупівель у сфері охорони здоров'я: правовий та економічний аналіз» розглянуто наукові, правові й економічні напрацювання щодо основ публічних закупівель у сфері охорони здоров'я.

Підтверджено, що для ефективної діяльності з виявлення та розслідування зазначених злочинів співробітникам належить досконало знати нормативно-правові акти; організаційну структуру установ та лікувальних закладів МОЗ; підстави для використання державних коштів на публічні закупівлі; порядок відбору формулярно-терапевтичними комісіями медичних товарів, лікарських засобів та медичного обладнання для закупівлі; процедуру організації проведення торгів тощо.

Доведено, що у разі здійснення публічних закупівель через міжнародні організації необхідно вивчити правовий статус головного розпорядника бюджетних коштів МОЗ та міжнародних постачальників щодо виконання умов договору.

У підрозділі 1.3 «Криміналістична характеристика злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» наведено відомості про стан, структуру та динаміку, спосіб підготовки, вчинення та приховування злочинів у зазначеній сфері.

Визначено й описано на якісно-кількісному рівні відомості про елементи злочинів, що вчиняються посадовими особами з боку замовників торгів (членами тендерних комітетів або повноважними особами); злочини, що вчиняються посадовими особами підприємств-постачальників (учасника торгів), із постачання лікарських засобів і виробів медичного призначення, виконання робіт і надання послуг.

Встановлено, що організаторами злочинів є службові особи сфери охорони здоров'я та підприємницьких структур (зазвичай зрілого віку, із доволі високим

освітнім рівнем, професійною підготовкою та досвідом роботи в умовах функціонування публічних закупівель, впливовими службовими зв'язками). Охарактеризовано також службових осіб МОЗ і учасників процедури закупівлі за віком, освітою, посадою та іншими ознаками. Визначено, що спільниками і пособниками злочинів можуть бути матеріально-відповідальні особи, співробітники бухгалтерії, банківських установ та інші. Класифіковано основні обставини, що впливають на спосіб вчинення злочинів в окресленій сфері.

Розділ 2 «Особливості виявлення злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Діяльність оперативних підрозділів та державних контролюючих органів із виявлення злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» проаналізовано теоретичні і практичні погляди щодо застосування оперативно-розшукових заходів та засобів контролюючих органів із виявлення злочинів у зазначеній сфері.

Визначено алгоритм та зміст використання оперативно-розшукових заходів та контрольних-ревізійних засобів із отримання початкової інформації щодо ознак зазначених злочинів та її процесуальної оцінки.

Доведено, що пошукова діяльність злочинів у сфері охорони здоров'я ґрунтується на знанні співробітниками правоохоронних органів специфіки діяльності медичних закладів, способів учинення і приховування економічних та службових злочинів, тактики їх виявлення.

З'ясовано, що основними джерелами інформації про злочини, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, є: засоби ОРД (80%); засоби масової інформації (2%); скарги і заяви громадян (6%); повідомлення інших державних правоохоронних і контролюючих органів (12%).

Визначено й охарактеризовано заходи оперативно-розшукових підрозділів із виявлення: документів (наказів, протоколів, журналів, квитанцій тощо) про виконання договірних умов (на підставі договорів, доручень, накладних й ін.); свідків серед працівників закладів МОЗ (такими можуть бути бухгалтери, касири, матеріально-відповідальні особи та ін.), серед співробітників учасника торгів (провізори, комірники, бухгалтери, водії, експедитори та ін.).

Окреслено пошукову діяльність державних контролюючих органів та слідчих органів із виявлення ознак зазначених злочинів.

У підрозділі 2.2 «Особливості взаємодії оперативних підрозділів із органами Державної казначейської служби України та Державної аудиторської служби України у виявленні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» розглянуто основні форми взаємодії оперативних підрозділів із державними контролюючими органами з метою виявлення злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у зазначеній сфері.

Встановлено, що у процесі взаємодії оперативні підрозділи від органів Державної казначейської служби України отримують інформацію про рух бюджетних коштів, які виділяються МОЗ на публічні закупівлі.

Взаємодія оперативних підрозділів з органами Державної аудиторської служби України полягає в отриманні даних про результати проведених ревізій щодо виявлених розкрадань бюджетних коштів у процесі публічних закупівель та залучення їх спеціалістів для надання консультацій, а також проведення спільних контрольних заходів із виявлення зловживання бюджетними коштами службовими особами МОЗ при здійсненні публічних закупівель. Запропоновано відповідні доповнення до КПК України.

Розділ 3 «Особливості розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» розглянуто види слідчих ситуацій початкового етапу розслідування таких злочинів та визначено завдання щодо їх вирішення.

Встановлено типові слідчі ситуації, за яких розпочиналося кримінальне провадження, зокрема за матеріалами: зібраними оперативними підрозділами; ревізій; одержаних під час розслідування іншого злочину. Окреслено тактичні завдання залежно від слідчої ситуації.

Наведено загальний алгоритм дій для ефективного початкового етапу розслідування зазначених злочинів та вирішення вказаних завдань, який полягає у проведенні комплексу слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій: визначення переліку необхідних слідству документів та ймовірних місць їх знаходження з метою обрання найбільш оптимальних способів їх одержання (тимчасовий доступ до документів, обшук тощо); допит підозрюваного; призначення відповідного виду експертиз та інші заходи.

У підрозділі 3.2 «Особливості планування та організації розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» акцентовано на особливостях процесу планування розслідування зазначених злочинів.

Підтверджено, що планування розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, ґрунтується на організації досудового розслідування, суть якого полягає у визначенні послідовності слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій залежно від слідчої ситуації, які необхідно застосовувати для встановлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Доведено, що ефективною формою організації розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, є створення слідчо-оперативної групи із залученням кваліфікованих спеціалістів (економістів, фінансистів, експертів та ін.).

У підрозділі 3.3 «Тактичні особливості здійснення окремих слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» розкрито тактику проведення слідчих (розшукових) дій із метою ефективного розслідування зазначених злочинів.

Аргументовано, що при розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, особливого значення

у рамках тактичного забезпечення набуває психологічна перевага слідчого у здійсненні окремих слідчих (розшукових) дій (обшук, огляд документів, допит та призначення судових експертиз).

Констатовано, що невідкладною слідчою (розшуковою) дією є обшук, спрямований на виявлення і вилучення різних документів, зміст яких охоплює процедури закупівлі і прийняті рішення, а також фінансово-господарські операції при виконанні укладених договорів. Тут перевага слідчого полягає у залученні спеціалістів та інших співробітників для відшукування документів із одночасним затриманням підозрюваного.

Окреслено тактику огляду електронних та паперових документів, яка полягає в їх вивченні й дослідженні (за допомогою спеціалістів) з метою виявлення і фіксації ознак, що надають документам значення речових доказів, установленні засвідчення викладених у них обставин і фактів, що мають значення для справи.

Виокремлено основні тактичні прийоми, спрямовані на викриття неправди у показаннях підозрюваного (обвинуваченого). Визначено тактику допиту підозрюваних і свідків за присутності захисника.

У підрозділі 3.4 «Тактичні особливості здійснення окремих негласних слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» розкрито тактику проведення негласних слідчих (розшукових) дій для забезпечення розслідування зазначених злочинів.

Наведено основні види негласних слідчих (розшукових) дій та тактику їх проведення. Підтверджено, що такі дії проводять оперативні підрозділи за дорученням слідчого, з метою встановлення всіх учасників злочинів, відшукування документів, які підтверджують злочинну діяльність та отримання неправомірної вигоди.

Констатовано, що діяльність оперативних підрозділів спрямована на створення відповідних умов розслідування злочинів і подолання протидії розслідуванню з боку фігурантів.

У підрозділі 3.5 «Тактичні особливості використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я» здійснено аналіз видів судових експертиз у розслідуванні зазначених злочинів.

Доведено, що з метою ефективного розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, призначаються: криміналістична експертиза документів; судово-бухгалтерська експертиза документів; судова фінансово-економічна експертиза фінансових операцій; будівельно-технічна експертиза будівельно-ремонтних робіт; фармацевтична та фармакологічна експертиза лікарських засобів; комп'ютерно-технічна експертиза технічних засобів та ін. Окреслено тактичні особливості проведення вказаних експертиз.

Обґрунтовано доцільність залучення спеціалістів до огляду документів, проведення ревізій та застосування спеціальних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та наведено нове вирішення наукового завдання – визначення особливостей виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, а також шляхів їх удосконалення. У межах дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення окресленої мети.

1. На основі порівняльного аналізу стану правового й наукового розроблення основних проблем щодо виявлення і розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель, встановлено, що це питання уперше стало предметом наукових розвідок учених і практиків на початку 60-х рр. ХХ ст. і розглядалося у рамках методики розслідування викрадення бюджетних коштів. За період незалежності України ця проблема набула актуальності, а результати її дослідження – висвітлення на сторінках дисертаційних робіт, посібників та монографій.

2. Констатовано, що для ефективної організації виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, співробітники правоохоронних органів мають володіти знаннями щодо: нормативно-правових актів, організаційної структури сфери охорони здоров'я України; підстав та порядку використання державних фінансових ресурсів на закупівлю; обігу паперових та електронних документів із організації і проведення конкурсних торгів та фінансово-господарської діяльності медичних і підприємницьких структур щодо виконання договірних зобов'язань.

3. У рамках криміналістичної характеристики основних складів злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, виокремлено чотири напрями, за якими вчиняються основні типові правопорушення: організація тендерів (торгів); проведення тендерів; ведення тендерної документації; виконання договірних зобов'язань.

Підтверджено, що зазначені злочини географічно вчиняються здебільшого на територіях України з використанням у значних обсягах медичних засобів.

4. Під час дослідження запропоновано заходи та визначено алгоритм дій оперативних підрозділів та контролюючих органів із виявлення правопорушень, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я: у процесі організації та проведення тендерних процедур публічних закупівель медичних товарів, медичної техніки, робіт та послуг; виявлення правопорушень, пов'язаних із постачанням медикаментів, техніки та виконання робіт і надання послуг за завищеними цінами; викриття підставних осіб, які стали переможцями тендерів (фіктивних підприємницьких структур), які не відповідають кваліфікаційним вимогам проведення тендера та умовам тендерної документації; викриття фактів отримання й передачі неправомірної вигоди з метою отримання переваг щодо визначення переможця конкурсних торгів; виявлення ознак вказаних злочинів під час здійснення перевірки господарської і фінансової діяльності медичних закладів.

5. Констатовано, що до основних форм взаємодії оперативних підрозділів із ДКСУ та ДАСУ належать: обмін інформацією (95%); надання доступу до

автоматизованих баз даних (57%); взаємні консультації (66,8%). В удосконаленні такої взаємодії основний акцент спрямований на створення Єдиної комп'ютерної бази даних правоохоронних та контролюючих органів, що дасть змогу оперативним співробітникам і слідчим мати безпосередній доступ до облікових масивів діяльності контролюючих органів.

6. Виокремлено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. Встановлено, що кримінальні провадження розпочиналися на підставі інформації про злочини, що містилась у матеріалах: 1) зібраних оперативним підрозділом правоохоронних органів (88%); 2) ревізії (перевірки), проведеної контролюючими органами (10%); 3) одержаних під час розслідування іншого злочину (2%). До всіх слідчих ситуацій визначено завдання слідчого та розроблено алгоритм дій щодо послідовності проведення слідчих (розшукових) дій.

7. Наведено основні елементи планування розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, до яких належать: оцінка отриманої первинної інформації про злочини; побудова слідчих версій вчинення злочинів (ст.ст. 191, 368, 369 КК України) і підпорядкованих злочинів (ст.ст. 205, 358, 366 та ін. КК України); окреслення обставин, що підлягають установленню у процесі розслідування таких злочинів та визначення для цього необхідних слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, їх послідовності проведення та виконавців; налагодження взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій; залучення спеціалістів та експертів до розслідування зазначених злочинів.

8. З'ясовано та наведено особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, які полягають у використанні сучасних способів і прийомів із проведення обшуку, огляду документів, допиту осіб та призначення судових експертиз.

З'ясовано, що досконалого тактичного забезпечення потребує така слідча (розшукова) дія, як обшук приміщень, задля виявлення документів, які підтверджують вчинення конкретного злочину.

9. Виокремлено деякі негласні слідчі (розшукові) дії, які необхідно проводити з метою: документування передачі та отримання неправомірної вигоди (66,7%); встановлення виробників фальсифікованих лікарських засобів (25,9%); відшукування невідомих слідству місць зберігання документів про злочинну діяльність (75,6%); встановлення підставних осіб та підприємницьких структур як учасників торгів (45,3%); виявлення процесу відмивання бюджетних коштів (37,8%); подолання протидії розслідуванню (51,2%) та ін.

10. З'ясовано, що найчастіше під час розслідування вказаної категорії злочинів призначаються: криміналістичні експертизи документів, комп'ютерно-технічні, бухгалтерські, фінансово-економічні, товарознавчі, будівельно-технічні, фармацевтичні та фармакологічні експертизи.

11. Розроблено низку пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів, спрямованих на підвищення ефективності методики

виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я, а саме:

– до Кримінального кодексу України:

а) доповнити Розділ VII статтею 210-1, виклавши її в такій редакції: «Порушення законодавства про здійснення публічних закупівель»;

– до Кримінального процесуального кодексу України:

а) доповнити Главу 5 статтею 102-1 «Висновок ревізії»;

– до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»:

а) викласти частину 1 статті 7 у такій редакції: «...оперативне супроводження публічних закупівель, здійснюваних за бюджетні кошти».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Доліновський Ю. С. Особливості проведення закупівель товарів, робіт і послуг у сфері охорони здоров'я. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. № 850. С. 500–506.

2. Доліновський Ю. С. Основи планування розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Порівняльно-аналітичне право*: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 1. С. 226–229. URL: http://www.pap.in.ua/1_2017/69.pdf (дата звернення: 14.06.2018).

3. Доліновський Ю. С. Криміналістична характеристика злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 861. С. 440–446.

4. Доліновський Ю. С. Виявлення злочинів під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 865. С. 441–448.

5. Доліновський Ю. С. Удосконалення правових основ щодо протидії правопорушенням вчинених під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 1 (23). С. 142–145.

2. Оpubліковані праці апробаційного характеру

6. Доліновський Ю. С. Правові основи публічних закупівель товарів, робіт і послуг у сфері охорони здоров'я. *Цінність права як найефективнішого регулятора суспільних відносин*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 7–8 жовтня 2016 р.). Х.: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. С. 73–76.

7. Доліновський Ю. С. Порядок використання фінансових ресурсів під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини в умовах реформування кримінального законодавства*: збірник матеріалів конференції (присвяченої 200-річчю Національного

університету «Львівська політехніка» та 5-річчю Інституту права і психології) (м. Львів, 28 жовтня 2016 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 45–49.

8. Доліновський Ю. С. Підстави для визначення необхідності здійснення публічних закупівель медичних препаратів. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів міжнародної конференції ІПП Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, 28 лютого 2017 р.). Львів: ІПП, 2017. С. 196–199.

9. Доліновський Ю. С. Використання експертних досліджень у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 30 травня 2017 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 155–157.

10. Доліновський Ю. С. Інформаційне забезпечення виявлення злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Проблеми застосування інформаційних технологій правоохоронними структурами України та вищими навчальними закладами зі специфічними умовами навчання*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22 грудня 2017 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2018, С. 277–281.

11. Доліновський Ю. С. Тактичні особливості проведення обшуку у розслідуванні злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. *Право, суспільство і держава: форми взаємодії*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 січня 2018 р.). К.: Центр науково-практичних досліджень, 2018. С. 69–73.

АНОТАЦІЯ

Доліновський Ю. С. Особливості виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час здійснення публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2018.

Дисертація охоплює комплексне дослідження методики виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються під час публічних закупівель у сфері охорони здоров'я. Розроблено криміналістичну характеристику злочинів у цій сфері. Визначено заходи оперативних підрозділів та державних контролюючих органів із виявлення зазначених злочинів. Окреслено типові слідчі ситуації й наведено до них слідчі (розшукові) дії. З'ясовано тактику проведення судових експертиз.

Ключові слова: публічні закупівлі; охорона здоров'я; лікарські засоби; лікарські товари, роботи, послуги, злочини; способи вчинення та приховання; організація розслідування; слідчі ситуації; слідчі (розшукові) дії; спеціальні знання, тактичні прийоми.

АННОТАЦИЯ

Долиновский Ю. С. Особенности выявления и расследования преступлений, совершаемых в ходе осуществления публичных закупок в сфере здравоохранения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблем методики выявления и расследования преступлений, совершаемых во время публичных закупок в сфере здравоохранения. Проанализировано состояние научной разработанности проблемы выявления и расследования преступлений, которые совершаются в ходе осуществления публичных закупок. Предоставлена экономико-правовая характеристика публичных закупок в сфере здравоохранения. Разработана криминалистическая характеристика преступных деяний, совершаемых во время осуществления публичных закупок в данной области. Освещены организационные основы деятельности оперативных подразделений и государственных контролирующих органов по выявлению преступлений, которые совершаются в процессе осуществления публичных закупок в сфере здравоохранения. Очерчены типичные следственные ситуации начального этапа расследования данных преступлений.

Указано, что основные формы взаимодействия оперативных подразделений из ГКСУ и ГАСУ включают: обмен информацией (95%); предоставление доступа к автоматизированным базам данных (57%); взаимные консультации (66,8%). Ведущим направлением усовершенствования такого взаимодействия признано создание Единой компьютерной базы данных правоохранительных и контролирующих органов, которая предоставит оперативным сотрудникам и следователям непосредственный доступ к учетным регистрам деятельности контролирующих органов.

Разъяснены тактические особенности проведения отдельных следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий.

Изложены главные элементы планирования расследования преступлений, совершаемых во время публичных закупок в сфере здравоохранения, к которым относятся: оценка полученной первичной информации о преступлениях; построение следственных версий совершения преступлений (ст.ст. 191, 368, 369 УК Украины) и касаемых преступлений (ст.ст. 205, 358, 366 УК Украины и др.); определение обстоятельств, подлежащих установлению в процессе расследования данных преступлений, установление необходимых следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий, определение последовательности их проведения и исполнителей; налаживание взаимодействия следователя с сотрудниками оперативных подразделений касательно проведения негласных следственных (розыскных) действий; приобщение специалистов и экспертов к процессу расследования данных преступлений.

Разработаны особенности тактики проведения отдельных следственных (розыскных) действий в расследовании преступлений, которые совершаются в ходе публичных закупок в сфере здравоохранения, заключающиеся в использовании современных способов и приемов проведения обыска, обзора документов, допроса лиц и назначения судебных экспертиз.

Проанализированы особенности использования специальных знаний в расследовании данных преступлений, в частности: криминалистических экспертиз документов, компьютерно-технических, бухгалтерских, финансово-экономических, товароведческих, строительно-технических, фармацевтических и фармакологических экспертиз.

Разработаны предложения касательно внесения изменений и дополнений к отдельным нормативно-правовым актам с целью усовершенствования методики выявления и расследования анализируемых преступлений.

Ключевые слова: публичные закупки; здравоохранение; лекарственные средства; врачебные товары, работы, услуги, преступления; способы совершения и сокрытия преступлений; организация расследования; следственные ситуации, следственные (розыскные) действия, специальные знания; тактические приемы.

ANNOTATION

Dolinovsky Y. S. Peculiarities of detection and investigation of crimes committed during public procurement in the sphere of health protection. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

Thesis for a candidate degree in law sciences, majoring in: 12.00.09 – criminal process and criminalistics; forensic inquiry; investigative and search activity. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of education and science of Ukraine, Lviv, 2018.

The thesis includes the complex research of the techniques of detection and investigation of the crimes committed during public procurement in the sphere of health protection. There are devised the forensic characteristics of crimes in this sphere. There are ascertained the measures of the operative teams and state controlling authorities aimed at detection of the designated crimes. There are outlined typical investigative patterns and the appropriate investigative and search activities. There have been studied out the tactics of conduct of forensic inquiries.

Key terms: public procurement; health protection; medical means (goods, works, services); crimes; methods of committing and concealing a crime, organization of investigation, investigative patterns, investigative and search activities, expert knowledge (expertise), tactical techniques.

Підписано до друку 16.10.2018 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 134-18.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.